

GIÁO DỤC VỀ RÁC THẢI CHO TRẺ MẪU GIÁO THEO HƯỚNG TRẢI NGHIỆM

Trương Thị Thanh Hoài,
Tạ Thị Kim Nhung,
Lê Thị Nhung⁺,
Trần Việt Nhi

Trường Đại học Sư phạm - Đại học Huế
+Tác giả liên hệ • Email: tathikimnhung@dhsphue.edu.vn

Article history

Received: 22/02/2021

Accepted: 18/3/2020

Published: 05/4/2020

Keywords

Waste, education about
waste, preschool children,
experiential learning

ABSTRACT

Education about waste for preschool children is a process of education that aims to help them broaden their knowledge about the harmful effects of waste, form positive attitudes, skills, and behaviors such as waste classification, reuse trash, and reduce litter into the environment. Designing and organizing experiential activities for educating about waste to preschoolers need to be flexible, creative, fit with the developmental characteristics and ability to act of children. The contents of education about waste need to be collected to match school conditions and local conditions with the purpose of raising children's awareness, orientate actions, and guide children to limit littering. This article presents the theoretical basis of the experiential learning activity, synthesizes the contents of education about waste for preschool children, and gives an example of waste education experiential activity for preschoolers.

1. Mở đầu

Trong vài thập kỉ gần đây, rác thải đang là vấn đề nhức nhối mang tính toàn cầu. Ở nước ta, dân số và tốc độ đô thị hoá tăng nhanh kéo theo lượng rác thải ra môi trường ngày càng nhiều. Tổng khối lượng chất thải rắn sinh hoạt phát sinh trên toàn quốc năm 2019 đã tăng 46% so với năm 2010 (Bộ Tài nguyên và Môi trường, 2020). Rác thải có tác động tiêu cực đến môi trường sống và sức khỏe con người. Khi đốt rác sẽ sinh ra bụi, hơi nước và khí thải độc hại ảnh hưởng đến tuyến nội tiết, làm giảm khả năng miễn dịch, gây ung thư cho con người (Nguyễn Thị Hồng Viên và cộng sự, 2020). Môi trường nước và đất ô nhiễm rác thải cũng sẽ gây bệnh về đường tiêu hoá, đau mắt hay các bệnh về da...

Để giảm bớt tác hại của rác, biện pháp lâu dài và hiệu quả nhất chính là giáo dục (GD) về rác thải để nâng cao nhận thức, thay đổi hành vi của toàn xã hội, mà đầu tiên là lứa tuổi mầm non - thế hệ tương lai của đất nước. Trẻ em lứa tuổi mầm non nói chung và trẻ mẫu giáo nói riêng đã thể hiện sự phát triển nhất định trong nhận thức, thái độ và hành vi. GD nhằm nâng cao nhận thức, định hướng hành vi, thói quen bỏ rác đúng nơi quy định, biết phân loại rác, giảm thiểu xả rác và tái chế để sử dụng lại những đồ vật thải ra, hạn chế sự gia tăng lượng rác thải có ý nghĩa quan trọng đối với sự phát triển nhân cách của đứa trẻ sau này. Ngoài ra, điều này còn có tác động tích cực đến hành vi của cha mẹ, người thân của các em và toàn xã hội. Giáo viên (GV) có thể sử dụng nhiều phương pháp, hình thức GD khác nhau để GD về rác thải cho trẻ mẫu giáo, trong đó tổ chức cho trẻ học qua trải nghiệm là một quá trình GD đáp ứng yêu cầu học tập tích cực và hiệu quả (Lê Thị Kim Anh, 2017). Việc thiết kế các hoạt động trải nghiệm phù hợp cho trẻ tham gia chính là cơ sở để hình thành tính tích cực nhận thức ở trẻ. Những hoạt động trải nghiệm nhằm GD về rác thải cho trẻ được thiết kế xuất phát từ đặc điểm, nhu cầu và khả năng nhận thức của trẻ sẽ tác động mạnh mẽ đến nhận thức, tạo tiền đề thuận lợi cho việc lĩnh hội các kiến thức về tác hại của rác, kĩ năng phân loại rác và tái sử dụng một số loại rác, thái độ ứng xử đúng đắn với môi trường, hình thành các thói quen tốt cho trẻ, góp phần chuyển biến hành vi của toàn xã hội, từ đó hạn chế sự gia tăng rác thải.

2. Kết quả nghiên cứu

2.1. Nội dung giáo dục về rác thải cho trẻ mẫu giáo

Nội dung GD về rác thải khá rộng. Để lựa chọn nội dung GD phù hợp cần dựa vào đặc điểm phát triển nhận thức của trẻ, điều kiện thực tế của vùng miền, cơ sở vật chất của trường học và nội dung của Chương trình GD mầm non (GD-ĐT, 2017). Có thể lựa chọn các nội dung về rác thải sau đây để GD cho trẻ mẫu giáo:

Nội dung chính	Nội dung cụ thể
Tác hại của rác thải đối với môi trường sống và con người	- Ảnh hưởng đến sức khỏe, gây bệnh cho con người như bệnh ngoài da, đau mắt, tiêu chảy, viêm mũi...; - Gây ô nhiễm môi trường không khí: lan toả mùi hôi trong môi trường, gây cảm giác khó chịu và gây bệnh cho con người; - Gây ô nhiễm môi trường đất: đất bị thiếu khí, nhiễm các chất độc... cây trồng, động vật trong đất chậm lớn hoặc bị chết; - Gây ô nhiễm môi trường nước: nước có mùi hôi, đục, tắc nghẽn dòng chảy, cá, tôm cua... chết. Sinh vật trong biển có thể ăn nhầm rác thải đến đến tử vong. Ví dụ: rùa biển bị chết do ăn túi ni lông tưởng nhầm là sứa; - Rác thải chiếm diện tích mặt đất, làm xấu cảnh quan, môi trường; - Việc xử lí rác thải làm trái đất bị nóng lên, gây biến đổi khí hậu, tiêu hao năng lượng.
Phân loại rác thải sinh hoạt	GD trẻ nhận biết, phân biệt các loại rác thải ra trong đời sống hàng ngày. Nhóm thứ nhất là các loại rác dễ phân huỷ bao gồm lá cây, thức ăn dư thừa, vỏ trái cây, giấy (giấy báo, sách vở cũ, lõi giấy vệ sinh, thùng giấy...), xác động vật... Nhóm thứ hai là nhóm rác khó phân huỷ bao gồm đồ dùng bằng nhựa (chai nhựa, ống hút nhựa, hộp đựng thức ăn, túi ni lông...), thủy tinh, sành sứ, cao su.. Nhóm thứ ba là nhóm rác độc hại bao gồm: pin cũ, thuốc chữa bệnh quá hạn, chai lọ bao bì đựng...
Tái sử dụng một số rác thải khó phân huỷ	Một số loại rác thải khó phân huỷ có thể sử dụng lại vào mục đích khác như làm đồ chơi hay các đồ dùng trong gia đình. Ví dụ: Sử dụng chai nhựa đựng nước 1 lần, chai đựng nước giặt... để trồng hoa; thùng giấy, lõi giấy vệ sinh để làm đồ chơi; các loại chai thủy tinh đựng sữa, nước mắt... có thể rửa sạch để dùng lại cho mục đích phù hợp. Bên cạnh đó các vỏ lon, nắp chai kim loại, giấy loại... có thể cho hoặc bán cho người thu gom rác để đưa về các nhà máy tái chế lại.
Xử lí rác thải dễ phân huỷ	Rác hữu cơ dễ phân huỷ nên có thể ủ để tạo thành phân bón bằng cách chôn dưới đất hoặc cho vào các thùng ủ.
Biện pháp thu gom rác thải	Thu gom rác bằng cách cho rác vào các túi hoặc thùng khác nhau: các loại pin cũ đưa đến siêu thị hay nơi có thu gom pin cũ để bỏ. Chọn rác khó phân huỷ có thể sử dụng lại được để riêng, loại không sử dụng được có thể đem cho hoặc bán; rác dễ phân huỷ để riêng. Bỏ rác vào thùng đúng nơi quy định. Không vứt rác xuống sông hồ, ao, suối, biển.
Biện pháp giảm thiểu xả rác vào môi trường	- Hạn chế sử dụng đồ dùng một lần: chén, muỗng, đĩa, chai nước dùng 1 lần, các gói đầu gội đầu, dầu tắm...; - Hạn chế/không dùng túi ni lông: dùng túi sử dụng nhiều lần (túi vải, giỏ bằng nhựa...) khi đi chợ, đi siêu thị; dùng hộp đựng thức ăn; - Lấy đủ thức ăn theo nhu cầu, ăn hết khẩu phần, không để rơi vãi thức ăn khi ăn uống; - Đem biếu tặng những đồ dùng khi không còn nhu cầu sử dụng: quần áo, giày dép, đồ chơi...; - Mua đồ dùng đủ cho nhu cầu, không nên mua sắm quá mức; - Tái sử dụng các đồ dùng vào các mục đích khác. Ví dụ: chai nước để trồng cây, làm đồ chơi, dùng giấy một mặt để vẽ, thùng giấy làm đồ chơi, đồ trang trí trong nhà, lớp học...

2.2. Giáo dục về rác thải cho trẻ mẫu giáo theo hướng trải nghiệm

(1) *Khái niệm:* Trải nghiệm hay hoạt động trải nghiệm là quá trình học tập, qua đó, trẻ được tiếp xúc, tương tác trực tiếp môi trường, được chiêm nghiệm, tự lực tích lũy kiến thức, kĩ năng, thái độ tạo thành kinh nghiệm riêng của bản thân (Hoàng Thị Phương và cộng sự, 2018). Tổ chức hoạt động trải nghiệm là quá trình tác động có hệ thống của GV đến trẻ mẫu giáo thông qua các hoạt động thực tiễn để trẻ sử dụng vốn kinh nghiệm cá nhân tự lực chiếm lĩnh kiến thức, kĩ năng, thái độ tạo thành kinh nghiệm riêng của bản thân (Võ Trung Minh, 2015). Theo khái niệm đã phân tích ở trên, hoạt động GD về rác thải qua GD trải nghiệm được hiểu theo nghĩa là hoạt động dạy học, trong đó, GV là người thiết kế, tổ chức để trẻ mẫu giáo trải nghiệm, vận dụng tối đa vốn kinh nghiệm cá nhân, kết hợp sử dụng các giác quan vào hoạt động học tập hoặc vui chơi nhằm chiếm lĩnh những kiến thức về tác hại của rác thải, hình thành thái độ và kĩ năng, hành vi tích cực như phân loại rác, tái sử dụng rác thải, giảm xả rác thải vào môi trường, tạo thành kinh nghiệm riêng của bản thân.

(2) *Ý nghĩa:* GD về rác thải cho trẻ mẫu giáo nhằm hình thành ở trẻ mẫu giáo sự quan tâm trước những vấn đề về rác thải; trang bị cho trẻ những hiểu biết về nguồn gốc, tác hại của rác thải, những kĩ năng phù hợp với độ tuổi như thu gom rác, phân loại rác, tái chế rác khó phân huỷ như rác thải nhựa hàng ngày trong gia đình; phát triển thái độ, trách nhiệm, các hành vi tích cực của trẻ nhằm giảm thiểu lượng rác thải ra môi trường xung quanh. Trong quá trình GD về rác thải cho trẻ mẫu giáo, việc thiết kế các hoạt động trải nghiệm phù hợp cho trẻ tham gia chính là cơ sở để hình thành tính tích cực nhận thức ở trẻ. Những hoạt động trải nghiệm thiết kế cho trẻ xuất phát từ đặc điểm, nhu cầu và khả năng nhận thức của trẻ sẽ tác động mạnh mẽ đến tính tích cực nhận thức trong mọi hoạt động và mọi lĩnh vực, tạo tiền đề thuận lợi cho việc lĩnh hội các kiến thức, kĩ năng, thái độ, từ đó hình thành nên kinh nghiệm riêng của trẻ (Lê Thị Kim Anh, 2017).

(3) *Quy trình GD theo hướng trải nghiệm*: Có thể vận dụng lý thuyết học tập trải nghiệm của David Kolb (2015) vào thiết kế, tổ chức hoạt động GD về rác thải cho trẻ mẫu giáo qua trải nghiệm với các bước thiết kế hoạt động như sau: - *Bước 1*: Tổ chức cho trẻ tham gia các trải nghiệm cụ thể, giao nhiệm vụ trải nghiệm; - *Bước 2*: Tổ chức cho trẻ quan sát, phân tích/xử lý trải nghiệm, đối chiếu và phản hồi giữa thực tế với kinh nghiệm đã có; - *Bước 3*: Tổ chức cho trẻ tổng quát/khái quát hóa, tự hình thành khái niệm, rút ra bài học; - *Bước 4*: Tổ chức cho trẻ thử nghiệm tích cực.

Trong chế độ sinh hoạt của trẻ ở trường mầm non, có nhiều hoạt động GD khác nhau như hoạt động học, hoạt động ngoài trời, hoạt động vui chơi ở các góc, hoạt động chiều... Từ quy trình trên, có thể thiết kế các hoạt động GD này theo hướng trải nghiệm để GD về rác thải theo nhu cầu, hứng thú của trẻ ở từng độ tuổi. Sau đây là ví dụ về một hoạt động GD về rác thải cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi được chúng tôi xây dựng:

LĨNH VỰC PHÁT TRIỂN NHẬN THỨC - HOẠT ĐỘNG HỌC

Chủ đề: GIA ĐÌNH; Đề tài: Tái sử dụng rác thải sinh hoạt; Đối tượng: 5-6 tuổi; Thời gian: 30-35 phút

Mục tiêu: - Trẻ nhận ra tên gọi, tác hại và khái quát được quy trình tái sử dụng rác thải sinh hoạt; - Trẻ phối hợp với nhau để làm được các đồ dùng gia đình từ rác thải sinh hoạt; - Trẻ có ý thức bảo vệ môi trường thông qua việc tái sử dụng rác thải sinh hoạt.

Chuẩn bị:

* Trẻ mang đến lớp một số rác thải sinh hoạt trong gia đình: - Hộp giấy đủ kích thước (trẻ mang đến lớp 1 thùng giấy thu gom được ở gia đình); - Chai nhựa sử dụng 1 lần.

* Giáo viên: - Chuẩn bị cho mỗi trẻ 2 tấm thẻ xanh và đỏ; - Hình ảnh PowerPoint về các loại rác thải sinh hoạt: thùng giấy, hộp sữa, chai nhựa dùng 1 lần, chai thủy tinh, vỏ lon, nắp chai kim loại, giấy loại, bao bì, pin...; - 3 tờ giấy A0, bút dạ màu; - Bản vẽ về quy trình tái sử dụng rác thải sinh hoạt trên PowerPoint; - Hình ảnh các bước trong quy trình tái sử dụng rác thải sinh hoạt; - Máy chụp ảnh.

Tổ chức hoạt động

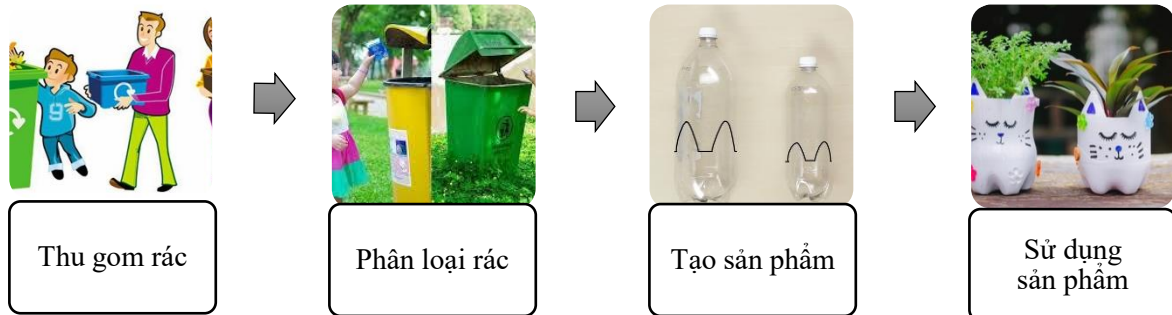
Giai đoạn 1: Trải nghiệm cụ thể (5-7 phút)

- GV gọi trẻ đến gần và hỏi trẻ: + Hôm nay, trong lớp có gì đặc biệt?; + Với những vật liệu này, chúng ta có thể làm gì? - Sau khi trẻ đưa ra các ý tưởng với những vật liệu (chiếc hộp giấy, chai nhựa), GV cho trẻ hoạt động với chúng theo sở thích và ý tưởng của mình. Trong lúc này, GV quan sát và ghi lại hình ảnh hoạt động của trẻ.

Giai đoạn 2: Quan sát, phân tích (12-15 phút)

- GV phát cho mỗi trẻ 2 tấm thẻ và tổ chức đàm thoại: + Theo các con, có thể làm được các đồ dùng khác nhau với hộp giấy, chai nhựa? (Cho trẻ xác nhận bằng phiếu trả lời: màu xanh - có thể; màu đỏ - không thể); + Các con đã làm gì? (Gọi từng cá nhân trẻ kèm hình ảnh của trẻ đang hoạt động với vật liệu); + Con cảm thấy như thế nào khi được hoạt động với các vật liệu đó? (Trẻ nêu lên những cảm nhận của mình trong quá trình hoạt động); + Hộp giấy, chai nhựa có thể kiếm được ở đâu? + Khi các hộp giấy, chai nhựa, lá cây không được chú ý và sử dụng nữa, chúng trở thành gì? (GV chính xác hóa: Khi các hộp giấy, chai nhựa, lá cây không được chú ý và sử dụng nữa, chúng trở thành rác thải sinh hoạt); + Ngoài hộp giấy, chai nhựa, còn có những loại rác thải sinh hoạt nào? (GV chiếu hình ảnh về các loại rác thải sinh hoạt cho trẻ xem và nói); + Những ai thấy rác thải sinh hoạt xuất hiện ở trong gia đình của mình? (Cho trẻ xác nhận bằng phiếu trả lời: màu xanh - thấy; màu đỏ - không thấy); + Khi có sự xuất hiện của rác thải sinh hoạt, điều gì xảy ra? (Trẻ và GV nói lên cảm nhận của mình khi đối mặt với rác thải); + Chúng ta phải làm gì để xử lý rác thải sinh hoạt? + Rác thải sinh hoạt được sử dụng lại bằng cách nào? + Những sản phẩm nào có thể làm ra từ rác thải sinh hoạt?

Giai đoạn 3: Hình thành khái niệm/rút ra bài học (10 phút): - GV chia lớp thành 4 nhóm và cho các nhóm tự thảo luận, sau đó vẽ biểu tượng về quy trình tái sử dụng rác thải sinh hoạt; - Các nhóm trưng bày sản phẩm và thuyết trình về quy trình tái sử dụng rác thải sinh hoạt của nhóm mình đưa ra; - GV chính xác hóa bằng sơ đồ:

- GV tổ chức cho trẻ trò chơi: “Hô biến rác”; + Giới thiệu tên trò chơi; + Hướng dẫn cách chơi: Chia lớp thành 2 đội đứng theo hàng dọc. Nhiệm vụ của mỗi đội là sử dụng các hình ảnh về các bước trong quy trình xử lý rác thải sinh hoạt để thiết lập được quy trình đúng; + Nêu luật chơi: Trong vòng một bản nhạc, đội nào gắn được nhiều quy trình đúng nhất là đội chiến thắng; + Cho trẻ chơi 1 lần và nhận xét chơi.

Giai đoạn 4: Thử nghiệm tích cực (thời gian còn lại và trong các hoạt động tiếp theo): - GV chia lớp thành 4 nhóm và giao nhiệm vụ: mỗi nhóm tự lên kế hoạch để tiến hành tạo ra một loại sản phẩm dùng trong gia đình từ hộp giấy, chai nhựa; - Sau khi sản phẩm được hoàn thành, cho trẻ trưng bày sản phẩm và nhận xét sản phẩm; - Cuối ngày, cho trẻ mang sản phẩm của mình về để sử dụng trong gia đình và chụp ảnh hoặc quay video lại quá trình sử dụng sản phẩm; - Định hướng cho trẻ tiếp tục tái sử dụng rác thải sinh hoạt theo các cách khác nhau.

3. Kết luận

GD về rác thải cho trẻ mẫu giáo thông qua trải nghiệm nhằm cung cấp kiến thức về rác thải: tác hại, cách phân loại rác thải sinh hoạt, tái sử dụng một số rác thải khó phân huỷ, xử lý rác thải dễ phân huỷ, biện pháp thu gom rác thải, biện pháp giảm thiểu xả rác vào môi trường...; hình thành và phát triển những kỹ năng phù hợp với độ tuổi như thu gom rác, phân loại rác thải sinh hoạt, tái sử dụng rác khó phân huỷ như rác thải nhựa hằng ngày trong gia đình; củng cố thái độ đúng đắn, trách nhiệm, định hướng các hành vi tích cực của trẻ trong việc bỏ rác đúng nơi quy định, hạn chế xả rác nhằm giảm thiểu lượng rác thải ra môi trường xung quanh.

Việc thiết kế và tổ chức hoạt động trải nghiệm nhằm GD về rác thải cho trẻ mẫu giáo cần linh hoạt, sáng tạo, phù hợp với độ tuổi, tầm hiểu biết, đặc điểm phát triển và khả năng hành động của trẻ mẫu giáo. Nội dung GD về rác thải cần được lựa chọn phù hợp điều kiện của nhà trường và địa phương nhằm mục tiêu nâng cao nhận thức của trẻ, định hướng hành động và hướng dẫn trẻ hạn chế xả rác thải. Tổ chức hoạt động GD về rác thải cho trẻ mẫu giáo qua trải nghiệm phải đầy đủ các bước trọng tâm: Trải nghiệm cụ thể: đảm bảo có sự kết nối giữa kinh nghiệm cũ và kinh nghiệm mới; Quan sát, phân tích, phản hồi kinh nghiệm: qua hoạt động, trẻ phải được quan sát, suy ngẫm, phân tích, liên hệ, suy luận, chiêm nghiệm; Khái quát hóa, tự hình thành khái niệm, rút ra bài học cho bản thân; Vận dụng/thử nghiệm tích cực trong bối cảnh mới.

Tài liệu tham khảo

- Bộ GD-ĐT (2017). *Chương trình Giáo dục mầm non*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- Bộ Tài nguyên và Môi trường (2020). *Báo cáo hiện trạng môi trường quốc gia năm 2019*. Chuyên đề: Quản lý chất thải rắn sinh hoạt. NXB Dân trí.
- Christos A. Tsekos, Elena I. Christoforidou, Evangelos A. Tsekos (2012). Planning an Environmental Education Project for Kindergarten under the Theme of “the Forest”. *Review of European Studies*, 4(2). Canadian Center of Science and Education. doi:10.5539/res.v4n2p111.
- Cutter-Mackenzie-Knowles, A., Edwards, S., Moore, D., Boyd, W. (2014). *Young Children's Play and Environmental Education in Early Childhood Education*. Springer International Publishing. DOI 10.1007/978-3-319-03740-0.
- David A. K. (2015). *Experiential Learning: experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Hoàng Thị Phương, Lê Thị Bắc Lý, Bùi Thị Lâm, Nguyễn Mạnh Tuấn, Nguyễn Thị Mỹ Dung, Vũ Thanh Vân (2018). *Tổ chức hoạt động giáo dục theo hướng trải nghiệm cho trẻ ở trường mầm non*. NXB Đại học Sư phạm.
- Lê Thị Kim Anh (2017). Một số hoạt động trải nghiệm nhằm kích thích tính tích cực nhận thức của trẻ mẫu giáo 4-5 tuổi trong giáo dục hành vi bảo vệ môi trường. *Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt tháng 12*, 17-19; 8.
- Maria Hedefalk, Cecilia Caiman, Christina Ottander & Jonas Almqvist (2020). *Didactical dilemmas when planning teaching for sustainable development in preschool*. Environmental Education Research. DOI: 10.1080/13504622.2020.1823321
- Nguyễn Thị Hồng Viên, Vũ Thị Phương, Nguyễn Thị Hồng, Phạm Thị Hồng Nhung (2020). Giáo dục nâng cao nhận thức về hạn chế chất thải nhựa cho trẻ mầm non và học sinh tiểu học trên địa bàn thành phố Thái Nguyên và Sông Công, tỉnh Thái Nguyên. *Tạp chí Khoa học và Công nghệ, Đại học Thái Nguyên*, 225(04), 126-131.
- Võ Trung Minh (2015). *Giáo dục môi trường dựa vào trải nghiệm trong dạy học môn khoa học ở tiểu học*. Luận án tiến sĩ Khoa học Giáo dục, Viện Giáo dục Khoa học Việt Nam.